

Ekosistema bizia

EUSKAL SOZIOLINGUISTIKA JARDUNALDIA

2024

www.soziolinguistika.eus/jardunaldia

2024ko apirilaren 23a
Europa Jauregia
GASTEIZ

Hizkuntza gutxituaren inguruko diskurtso emergenteak Katalunian

Avel·lí Flors-Mas. CUSC, Universitat de Barcelona

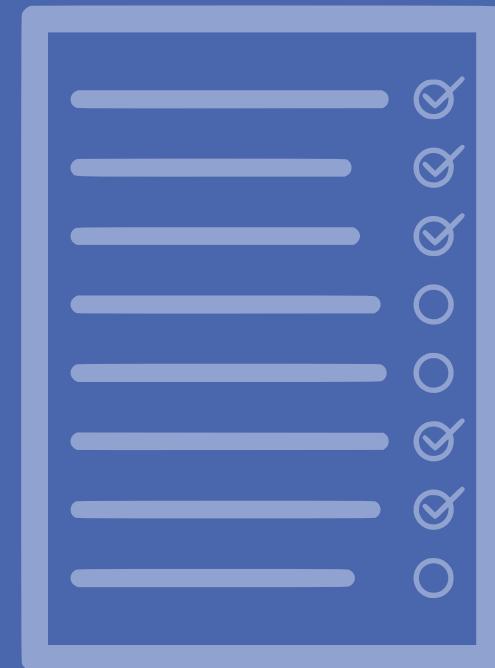
1. Una mirada històrica als discursos sobre el català
2. Els discursos actuals sobre el català: opinadors i societat civil
3. Algunes línies de discurs emergents
4. Recursos

Continguts

1. Una mirada històrica als discursos sobre el català
2. Els discursos actuals sobre el català: opinadors i societat civil
3. Algunes línies de discurs emergents
4. Recursos

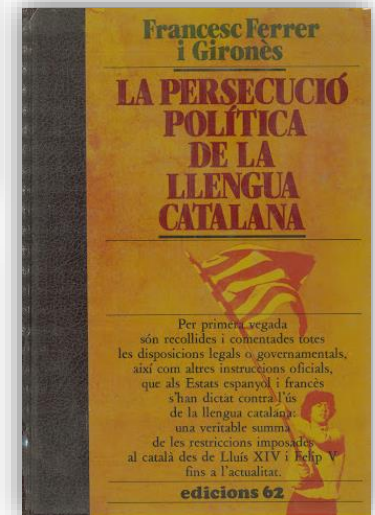
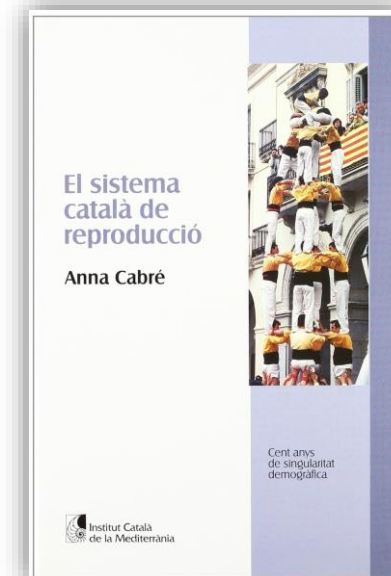
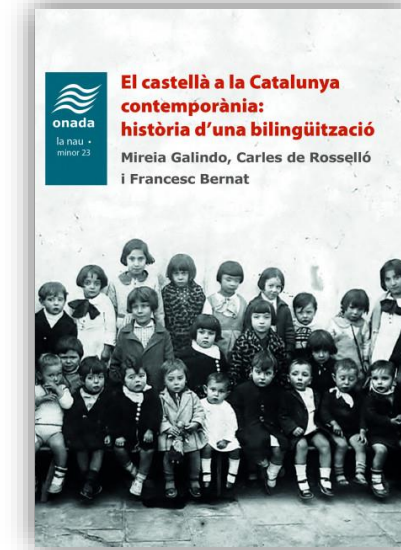
Continguts

Etapa inicial de les polítiques lingüístiques (anys 70-90)

Context demogràfic, socioeconòmic i polític

- Completada **bilingüització** de població catalanoparlant (Galindo, de Roselló i Bernat 2021)
- **Sistema català de reproducció** (Cabrè 1999): 1986 immigració L1 castellà i descendents 3,6/6M (60,3%)
- Polítiques de **repressió lingüística** sota la dictadura franquista; no alfabetització en llengua pròpia (Ferrer i Gironés 1985; Benet 1995)
- **Valors socials** del català (Woolard 1985, 1989)
- **llengua pròpia i històrica**
- *Mobilitat social ascendent de població nascuda a Catalunya → prestigi*
- **eina de resistència** contra règim opressiu

Etapa inicial de les polítiques lingüístiques (anys 70-90)

Consensos bàsics del catalanisme i l'oposició democràtica

- Difusió d'**ideologies integracionistes** (Vila 2005) → redefinició de la identitat catalana sobre bases «cíviques»
- «un sol poble» / «és català qui viu i treballa a Catalunya (i té voluntat de ser-ho)»
- Suport a **polítiques de «normalització lingüística»**
- *Inspiració en sociolingüística del conflicte* (Marí 2016; Vila 2016)
- *Alternativa popular a processos de substitució lingüística* → inversió de normes d'ús (Aracil 1965)
- **Ambigüitats**
- *normalització=monolingüisme? / quines demandes lingüístiques a «nous catalans»?* (Pujolar 2020)
- Oposició a polítiques de promoció («Manifiesto de los 2.300», 1981) poc organitzada i amb escassa legitimitat

Etapa inicial de les polítiques lingüístiques (anys 70-90)

Llei 7/1983, de normalització lingüística → aspectes fonamentals (Vila 2019; Flors-Mas 2021)

1. Dret d'ús del català (i el castellà) en tots els àmbits

Implica deures lingüístics (opció lingüística / disponibilitat lingüística)

2. Assegurar accés al coneixement del català

Garantir equitat

Model compensador o de «contrapesos» → potenciar català en determinats àmbits per compensar hegemonia del castellà en altres

3. Evitar fractura etnolingüística i formació de comunitats separades

Català, llengua societària (no comunitària) → «cosa de tots»

Evita crear institucions separades per llengua

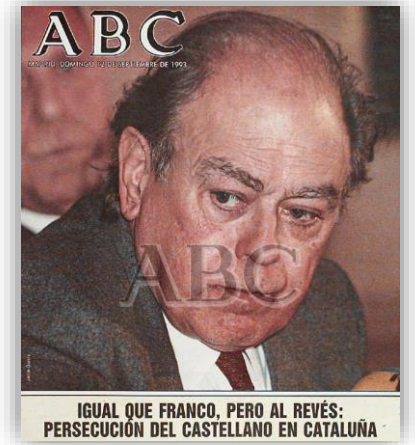
Línies mestres que es mantenen en Llei 1/1998, de política lingüística → més incidència sobre l'àmbit socioeconòmic privat

Emergència de nous discursos contraris a la promoció del català (anys 90-2000)

Creixent organització i incidència social d'oposició a polítiques de promoció del català

- Famílies contra la catalanització del model lingüístic educatiu (1992-) (Voltas 1996; Riera i Sendra 2022)
- Manifestos del **Foro Babel** (1997-1998) (Santamaría (ed.) 1999)
 - **impugna «llengua pròpia»**; «los territorios no hablan, hablan las personas» (citada per Vila 2019: 108)
 - ús lingüístic fenomen individual → **no intervenció de poders públics**; «liberalisme clàssic» (Cetrà 2019)
- Naixement, consolidació (i desaparició?) de Ciutadans (Campabadal i Miralles 2015) → desplaçament de PSC i Comuns?
- Rearmament ideològic del **nacionalisme lingüístic espanyol** en l'àmbit estatal → «**imposició**» (Moreno Cabrera 2008; Urla 2012: 220-224; Morales-Gálvez i Pérez-Lozano 2019)
 - «Manifiesto por una lengua común» (Vargas-Llosa et al. 2008)

Nous discursos a favor de la promoció del català (anys 90-2000)

Liberalisme polític (filosofia política) (Branchadell 1997, Vergés 2008, Riera 2016...)

- Els estats i els poders públics **no poden ser totalment neutrals** en temes lingüístics (i culturals)
- La **promoció d'una llengua minoritzada** (a través de mesures raonables i proporcionades) **és legítima** i està justificada **si protegeix interessos dels parlants** (individus):
 - **comunicatius** → igualtat d'oportunitats, inclusió social (per ex. facilitar aprenentatge llengües oficials)
 - **identitaris** → autonomia (Kymlicka) / dignitat i autoestima (Van Parijs)

Ecologia de les llengües (Bastardas 1996, 2005; Junyent 1998)

- Per entendre els fenòmens sociolingüístics (i intervenir-hi de manera eficaç), cal situar-los dins del seu **ecosistema** (sociopolític, demogràfic, econòmic...)
- De «defensa del català» a preservació de (màxim de) diversitat lingüística; *diversofilia* (Comellas 2011)
- **Sostenibilitat lingüística** → assegurar «nínxol funcional» a partir d'un *principi de subsidiarietat*
- «tot allò que puguin fer les llengües locals no ho han de fer les llengües més globals. És a dir, els codis locals han de tenir el màxim possible de funcions, deixant només les estrictament necessàries als codis més globals» (Bastardas 2004)

Nous discursos a favor de la promoció del català (s. XXI)

«Noves immigracions»

heterogènies (origen geogràfic, socioeconòmic i lingüístic)

- Catalunya, societat multilingüe i multicultural → 300 llengües (Junyent 2005)
- Desenvolupament de **discursos interculturals** (inspiració: Quebec)
- Exemples
 - [Pla per a la llengua i la cohesió social](#) (2004)
 - [Pacte Nacional per a la Immigració](#) (2008)
 - [El model lingüístic del sistema educatiu de Catalunya](#) (2018)

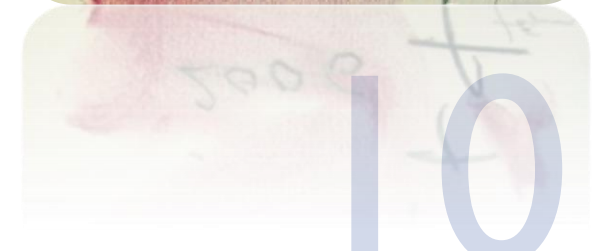
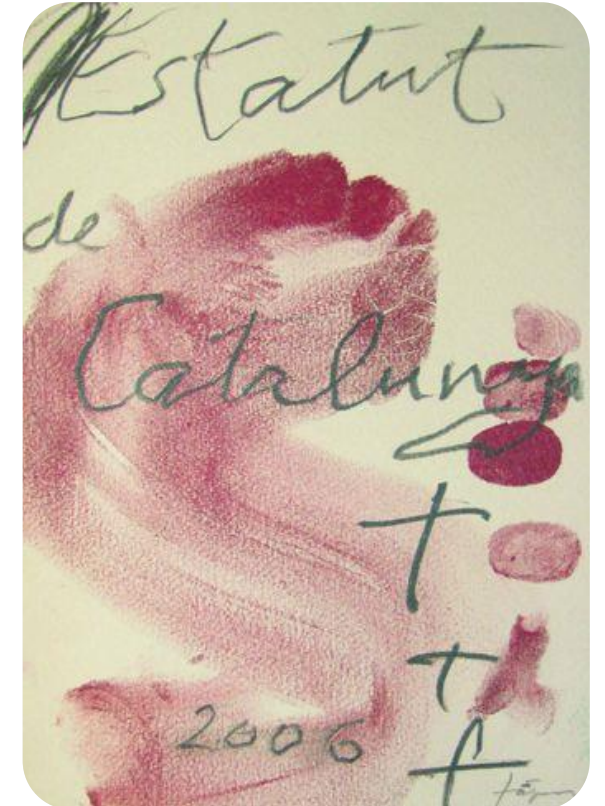
Interculturalitat (Marí 2006; Morales-Gálvez 2021)

- **Integració** com a **procés bidireccional**
- **Ciutadania cívica** → drets i valors democràtics
- **Llengua catalana** com a tret d'**identificació electiva, inclusiva i compatible amb altres** → **catalanitat** com a «**identitat projecte**» (Castells 2004; Carod-Rovira 2012; Woolard 2016)
- **Repte**: convertir el **català** en la **llengua pública comuna** (Zapata-Barrero 2006, Riera 2011); desplaçament parcial «llengua pròpia»

Evolució del règim lingüístic (s. XXI)

Reforma de l'Estatut i Sentència TC 31/2010

- **Límits d'autogovern i de reconeixement nacional** en el marc de la Constitució de 1978
- *Trenca miratge de poder propi en què s'havia basat la «cultura de la normalització» (Fernández 2008)*
- *Desencadena cicle de mobilitzacions per la independència (Muñoz 2020)*
- **Impacte sobre règim lingüístic** de l'EAC 2006 (Milian et al. 2010; Pons 2011, 2013)
- *Anul·la «deure de coneixement» del català i ús «preferent» en administracions i mitjans de comunicació públics*
- *Tribunal Suprem → «proporció raonable» d'ús vehicular del castellà; base sentències TSJC → 25% d'hores en castellà*
- *Judicialització de la política lingüística*

Evolució dels discursos de promoció del català (s. XXI)

Cicle de mobilitzacions per la independència

- Aposta majoritària per situar debat lingüístic en segon pla (Muñoz 2020)
- Corpus «[Les llengües a la Catalunya independent](#)» (Montserrat Sendra) → >1.000 referències
- Propostes de cooficialitat del català i el castellà i de continuació del règim lingüístic actual en cas d'independència (Voltas 2012; Junqueras 2014; Sendra i Vila 2016; Atkinson 2018)
- Ús del castellà en plataformes i partits pro-independència (com *Súmate*) → *identitat projecte sense contingut lingüístic?*
- Expressions de dissens (Grup Koiné 2016; Murgades 2019)
- Tensions irresoltes sobre definició de catalanitat i rol de la llengua (Pujolar 2020)

Una nova etapa?

Després de la pandèmia

- Diferents indicadors sobre **reducció de l'ús del català** (CSASE 2021; Flors-Mas i Eixarch 2023...)
- Percepció que les **polítiques lingüístiques no han assolit objectius** per als quals havien estat dissenyats
- **Nous reptes per a les polítiques lingüístiques** → xarxes socials, plataformes audiovisuals, tecnologies de la parla
- Necessitat de donar resposta a les **sentències del TSJC sobre el 25% de castellà** en el sistema educatiu (Nieva-Fenoll 2021, Salellas 2022)
- «en una etapa posterior al procés independentista, en què **el catalanisme necessita projectes polítics i social per legitimar-se**» (Massaguer 2022, no publicat)

- Necessitat d'**enfortir i actualitzar polítiques lingüístiques** –i de (re)legitimar-les discursivament

Una nova etapa?

Moment d'efervescència en debat públic sobre la llengua

- **Xarxes socials**—polèmiques recurrents
- **Mitjans de comunicació**—opinadors i «divulgadors lingüístics» (filòlegs, lingüistes, professionals de la llengua...) (Pujolar 2007, Erdocia i Soler 2021)
- **Món editorial**—diagnòstics i propostes sobre el català: gènere emergent

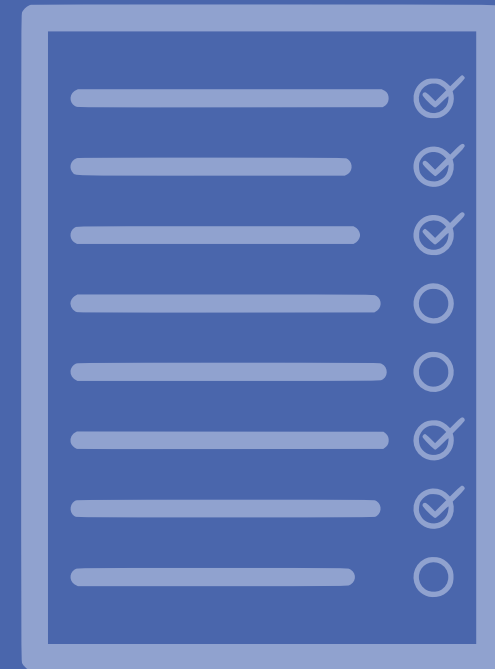
Temes lingüístics centren **debat polític i acció de govern**

- Pacte Nacional per la Llengua, Parlament de Catalunya (2021-)

1. Una mirada històrica als discursos sobre el català
2. Els discursos actuals sobre el català: opinadors i societat civil
3. Algunes línies de discurs emergents
4. Recursos

Continguts

2. Els discursos sobre el català avui: opinadors i societat civil

Marina MASSAGUER (2022, no publicat), *Línies discursives al voltant de la gestió del plurilingüisme a Catalunya i les seves dinàmiques socials, centrat en els discursos a favor de la restauració del català*

- **Corpus:** 141 textos publicats entre 2020 i 2021 per “generadors de discurs”

Marina Massaguer

Eva Codó

Eva CODÓ i Avel·lí FLORS-MAS (2025, en preparació): *The discursive contours of linguistic (in)equality in contemporary Catalonia from the perspective of civil society bodies*

- **Projecte:** L'égalité linguistique entre multilinguisme et monolingüisme (University of Ottawa, IP: Mireille McLaughlin)
- **Corpus:** 14 entrevistes entre novembre 2021-maig 2022 amb representants d'entitats de la societat civil (activisme lingüístic, sindicats, patronals, cultura popular, moviments juvenils...)

2. Els discursos sobre el català avui: opinadors i societat civil

1. Emergència lingüística?

2. El bilingüisme mata?

- Ressonància de sociolingüística del conflicte

3. Depèn de tu?

2. Els discursos sobre el català avui: opinadors i societat civil

Emergència lingüística? Extinció o supervivència

- Emmarcament ja existent des de «Manifest de *Els Marges*» (1979) → **cofoisme vs catastrofisme**; optimistes vs pessimistes
- Visió del català com a llengua amenaçada ha guanyat centralitat
- **Metàfora ecològica:** *emergència lingüística* ~ *emergència climàtica* (Plataforma per la Llengua) / *linguoansietat* ~ *ecoansietat* (Marta Rojals)
- Crítiques de sociolingüistes i alguns opinadors «optimistes» (Enric Gomà → *Prou catastrofismes lingüístics*)

2. Els discursos sobre el català avui: opinadors i societat civil

El bilingüisme mata? Ressonància de sociolingüística del conflicte

- «**Bilingüisme**» concepte evitat històricament per planificadors lingüístics i activistes favorables a restauració del català (Woolard 2020)
- *Bilingüisme social* → conflicte lingüístic amb dues possibles solucions: substitució lingüística o normalització de la llengua recessiva (Ninyoles 1971)
- Crítica del «mite del bilingüisme» com a màscara de relacions de dominació / subordinació lingüística (Aracil 1966)
- Versió vulgaritzada d'aquesta teoria reapareix en discursos de societat civil i d'opinadors (sovint com a *axioma*)

2. Els discursos sobre el català avui: opinadors i societat civil

El bilingüisme mata? Ressonància de la sociolingüística del conflicte

Codó i Flors-Mas (en preparació): rebuig de la «igualtat lingüística» (i.e. tractament simètric llengües) com a horitzó

Extracte I (Sindicat 2)

N: és que jo **no ho sé si la igualtat pot existir**

M: és lo que anava dir **si: igualtat és bilingüisme**
no ho sé eh/

N: =sí\

A: =mh\

M: que hi ha molta: **hi han molts dubtes que el bilingüisme pugui sobreviure en una societat**
[...]

A: és a dir que: aquesta idea d'igualtat/ la vincularíeu d'alguna manera amb bilingüisme\

N: és que [no ho sé

M: [home

N: **d'entrada potser més que de igualtat hauríem de parlar d'equitat no/ de:**

M: =entre llengües

N: =entre llengües sí\

A: mh mh

N: **per tant que aquella que més ho necessiti estigui més protegida/**

2. Els discursos sobre el català avui: opinadors i societat civil

El bilingüisme mata? Ressonància de la sociolingüística del conflicte

Codó i Flors-Mas (en preparació): rebuig de la «igualtat lingüística» (i.e. tractament simètric llengües) com a horitzó

Extracte 2 (Estudiants 2)

I: és el que anava a dir que igualtat no crec que fos la paraula és a dir si parlem del context més català castellà e::hm una **immersió lingüística plenament en català això seria l'equitat que necessitem** [...] l'educació obligatòria pública e::h demostra que la immersió lingüística és eficient per formar part de la societat en la que vivim llavors realment el pla de immersió lingüística on el català es vetlli pel català es vetlli per la llengua la que en aquest cas seria la minoritària e::h **això seria una equitat real i no hi ha necessitat d'una igualtat perquè en el context de que:: féssim català i castellà per igual com sembla que volen encaminar-nos realment el que significaria seria la destrucció de la llengua minoritària**

2. Els discursos sobre el català avui: opinadors i societat civil

El bilingüisme mata? Vigència de la sociolingüística del conflicte

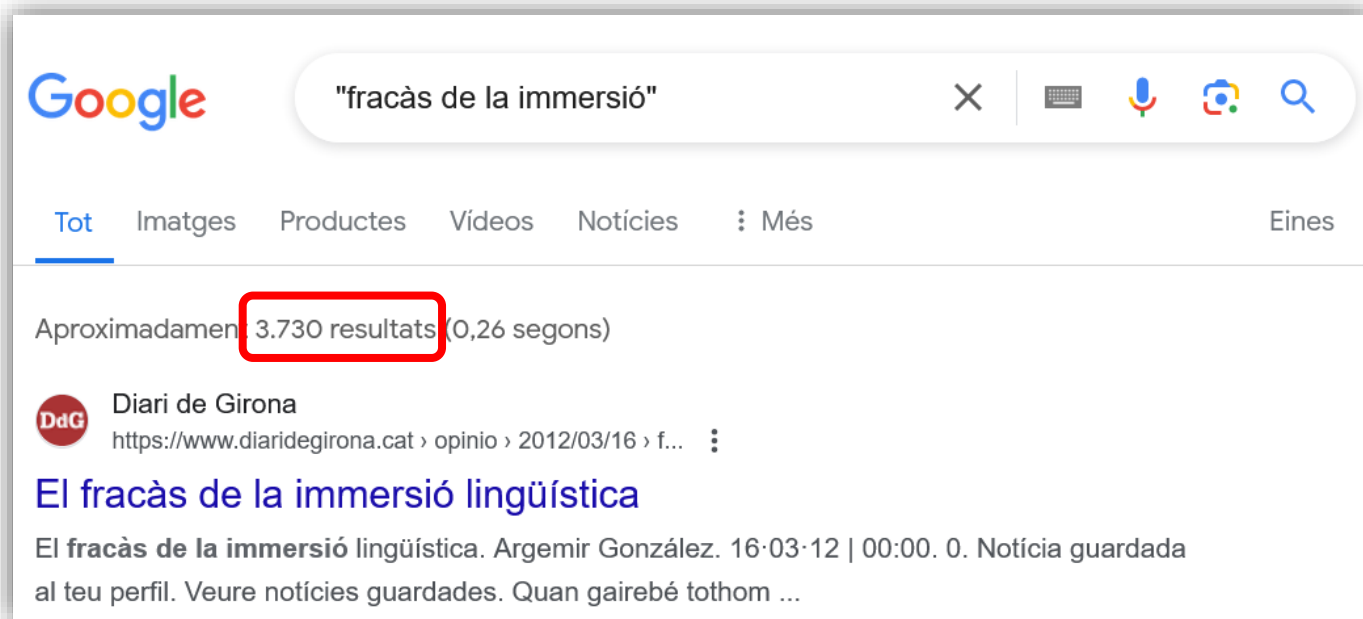
Massaguer (2022)

- **Visió axiomàtica: bilingüisme → substitució**
- *M. Carme Junyent, El futur del català depèn de tu*
- «Perquè **en una societat on es parlen dues llengües**, generalment —jo no conec cap cas on no sigui així—, **hi ha una llengua que s'acaba imposant a l'altra**» (p. 34)
- *Grup Koiné, Llengua i República. El manifest Koiné argumentat*
- «**El bilingüisme**, actiu o passiu, **duu indefectiblement que s'esfumi progressivament la llengua amb menys poder**» (p. 153)
- «**És una realitat científica incontestable**: el bilingüisme social implicarà la mort del català» (p. 248)
- **Visió més matisada**
- *bilingüisme condició necessària per a la substitució, però no suficient*
- per millorar situació del català → cal bilingüisme de sectors no catalanoparlants (Vila 2016b)
- *crítica de discursos bilingüistes que tracten de legitimar monolingüisme castellà*

2. Els discursos sobre el català avui: opinadors i societat civil

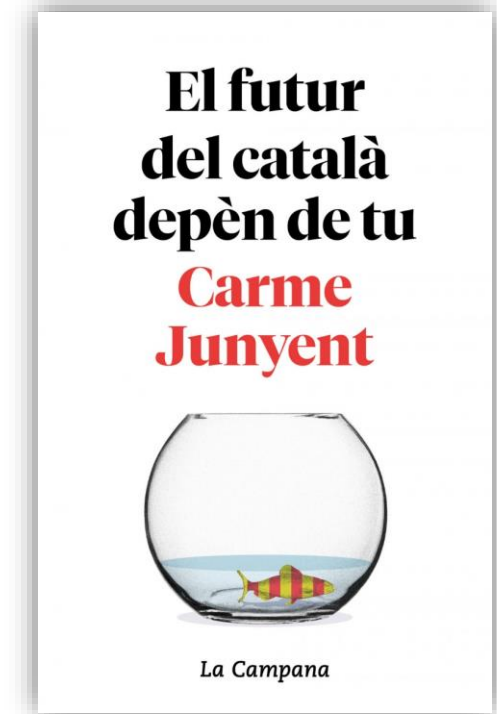
Depèn de tu? Consciència dels parlants i acció institucional

- Crítica a (la insuficiència/ineficàcia de) les polítiques lingüístiques institucionals → *fracàs?*
- **Consciència dels parlants** com a **causa** i **solució** a la mala situació del català

A screenshot of a Google search interface. The search bar contains the text "fracàs de la immersió". Below the search bar, the results are filtered to "Tot". The search results show approximately 3,730 results found in 0.26 seconds. The first result is from "Diari de Girona" with the title "El fracàs de la immersió lingüística". The URL is "https://www.diaridegirona.cat > opinio > 2012/03/16 > f...". The snippet below the title reads: "El fracàs de la immersió lingüística. Argemir González. 16-03-12 | 00:00. 0. Notícia guardada al teu perfil. Veure notícies guardades. Quan gairebé tothom ...".

(data de la cerca: 20/04/2024)

2. Els discursos sobre el català avui: opinadors i societat civil

Depèn de tu? Consciència dels parlants i acció institucional

Massaguer (2022)

- Discurs que **responsabilitza** de «salvar la llengua» (i culpabilitza)
- *Plataforma per la Llengua*, web «Emergència lingüística»
- «**Potser encara no ho perceps**, però les dades mostren que, si no reaccionem ara, la llengua catalana podria desaparèixer [...] **La teva actitud és determinant per revertir aquesta tendència** [...] ara més que mai, cal que canviem d'actitud per poder aturar l'emergència lingüística!»
- Discurs que **obvia factors estructurals** que condicionen dinàmica sociolingüística, sovint aparellat a **desconfiança envers polítiques lingüístiques institucionals**
- *M. Carme Junyent, El futur del català depèn de tu*
- «Recuperar les llengües en llocs on no hi ha cap voluntat explícita de recuperació és molt difícil. I **si es recuperen, és bàsicament perquè els parlants han començat a tenir-ne consciència, no pas per la política dels estats**» (p. 34)
- **Visió més matisada**: importància de factors polítics i econòmics estructurals i necessitat de polítiques lingüístiques a tots els nivells

1. Una mirada històrica als discursos sobre el català
2. Els discursos actuals sobre el català: opinadors i societat civil
3. Algunes línies de discurs emergents
4. Recursos

Continguts

3. Algunes línies de discurs emergents

1. «Renacionalització»

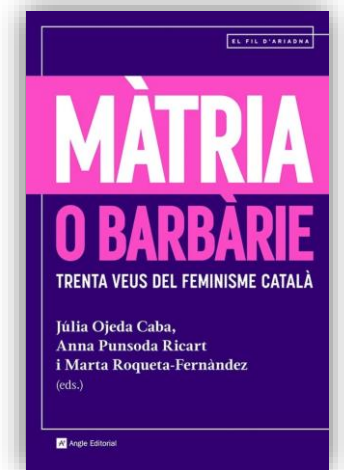
- Estancament/fracàs del *procés* → necessitat de polítiques de construcció nacional centrades en la llengua
- D'aspiració a hegemonia (*llengua societària*) a protecció d'una minoria nacional (*llengua comunitària*)?
 - Exemples: *dues comunitats?*, *doble xarxa escolar?*

2. Interseccionalitat

- Nacionalitat i llengua com a eixos de dominació i desigualtat (*juntament amb gènere, orientació sexual, classe social...*)
- «[Per un nacionalisme feminista](#)» (Ojeda, Punsoda i Roqueta 2023)

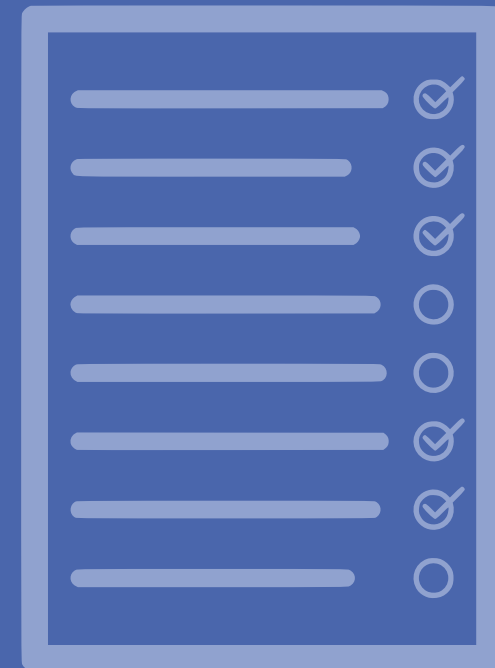
3. Dominació lingüística (Morales-Gálvez 2024)

- Monolingüisme en castellà genera interferència arbitrària sobre les opcions lingüístiques dels catalanoparlants → *dominació*
- Legitimitat de polítiques lingüístiques que tracten de superar-la

1. Una mirada històrica als discursos sobre el català
2. Els discursos actuals sobre el català: opinadors i societat civil
3. Algunes línies de discurs emergents
4. Recursos

Continguts

Recursos

Argumentari català i joves

VILA, F. Xavier; MASSAGUER, Marina; FLORS-MAS, Avel·lí. 2023. [Les dinàmiques del català entre els joves: reptes, principis i arguments per a l'acció](#). Barcelona: Departament de Cultura

Recursos

Argumentari català i joves

Integració, arrelament
i cohesió social

Compromís ètic amb
la diversitat global i la
justícia lingüística

Facilitat
d'aprenentatge

Responsabilitat
individual

Interès instrumental

Empoderament i
satisfacció amb un
mateix

Recursos

Els discursos sobre la promoció del català

- **Curs d'extensió universitària** (3 crèdits ECTS)
- **Objectius:**
- *Rescatar **aportacions teòriques des de diferents branques de la sociolingüística i altres ciències socials***
- ***Perspectiva aplicada i estratègica***
- Relegitimar polítiques de promoció del català
- Diferents relats per a diferents destinataris

Recursos

Els discursos sobre la promoció del català

- **5 edicions** entre 2020 i 2024
- **Professorat:** Albert BASTARDAS, Emili BOIX, Vanessa BRETXA, Salvador CARDÚS, Josep-Lluís CAROD-ROVIRA, Pere COMELLAS, Avel·lí FLORS-MAS, Isidor MARÍ, Marina MASSAGUER, Vicent PASCUAL, Lluís PAYRATÓ, Mònica PEREÑA, Joan PUJOLAR, Elvira RIERA, Montse SENDRA, Natxo SOROLLA, Anna TORRIJOS, Joan VERGÉS, F.Xavier VILA

Recursos

Els discursos sobre la promoció del català: selecció personal

Nacionalisme

Català *llengua pròpia*; historicitat i territorialitat
Llengua catalana → símbol d'adscripció voluntària a la catalanitat

Interculturalitat

Identitat col·lectiva com a projecte obert i en construcció
Construir ponts entre llengües i cultures i reconeixement mutu, sense renunciar a preeminència de llengua històrica

Ecologia lingüística

diversofilia; garantir nínxol funcional → sostenibilitat

Perspectiva politicoeconòmica

Llengües com a capitals amb valoració desigual en diferents camps; català com a llengua de (cert) ascens social

Context demolingüístic

Minorització social com a argument legitimador de promoció lingüística

Plurilingüisme educatiu

Català centre de gravetat → perspectiva *compensadora, no reproductiva* (Vila)

Justícia lingüística (liberalisme, republicanisme) i justícia social

llengües → aspectes important i valuosos per a l'autonomia i la dignitat de les persones
igualtat d'oportunitats i de drets:

Accés al coneixement de la llengua (i a una identitat reconeguda com a parlant de la llengua)

Possibilitats d'ús; reciprocitat i no dominació

«Language policy is not made for the sake of language alone: it is made for a better life of equity and dignity for the people» (Annamalai 2003: 129)

Eskerrik asko!

Avel·lí Flors-Mas

aflorsmas@ub.edu